

Francis Jackson, emeritus organist van York Minster

Op 2 oktober a.s. hoopt Dr. Francis Jackson, emeritus organist en componist in Yorkshire, 80 jaar te worden. Ruim 50 jaar geleden werd hij geroepen om organist en koor-dirigent van York Minster te worden. Inmiddels is hij al vijftien jaar met pensioen, maar het orgel van York ligt hem nog altijd na aan het hart, en in de kerk wordt hij nog immer eerbiedig aangesproken met 'doctor'. Hij wijdt zijn tijd nu aan het componeren en het geven van concerten. Vorig jaar verscheen een door hem voltooide biografie over zijn voorganger Sir Edward Bairstow, over wie hij nog altijd met achting spreekt, en wiens orgeloeuvre hij integraal op cd heeft gezet. In de zomer van 1996 had ik het genoegen hem te interviewen in zijn schilderachtige cottage in Acklam (bij Malton) en een onvergetelijk recital bij te wonen in York Minster.

GERCO A. SCHAAP

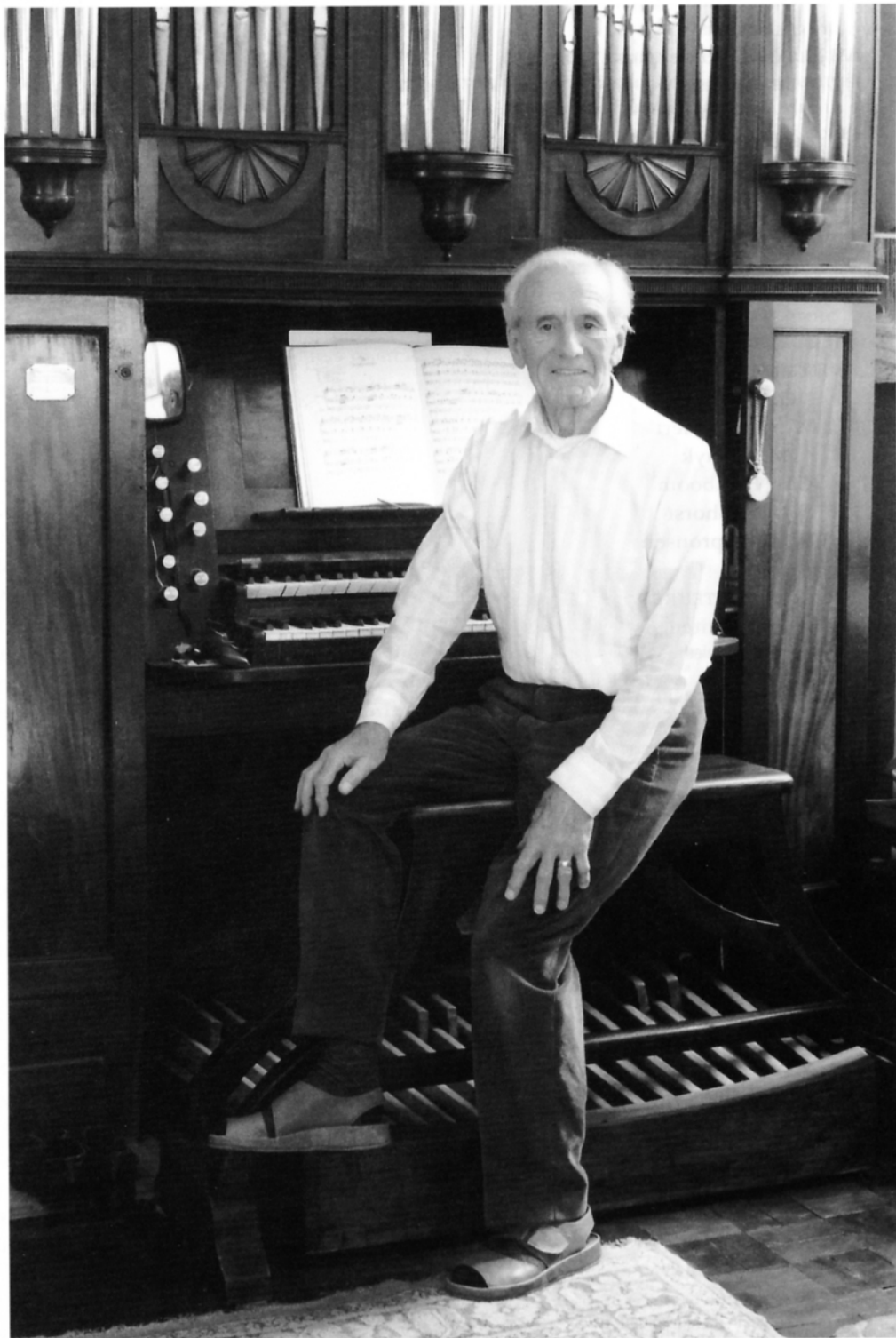

Foto: Gerco Schaap

De dansante klanken van Bairstow's *Scherzo* tuimelen over me heen als ik na een warme autorit de koelte van York Minster betreed. Francis Jackson is juist begonnen met repeteren voor het concert dat hij er die zaterdag zal geven. In York doet niemand moeilijk over orgelspel tijdens de openstelling van de kerk, 's zomers maar liefst van zeven uur 's ochtends tot negen uur 's avonds. De klank van het orgel ontroert. Dit orgel heeft een ziel die rechtstreeks tot het hart spreekt. Even later schuift Francis Jackson het gordijntje op het orgelbalkon opzij en is er contact. In luttele seconden staat hij beneden, 78 jaar, ogenschijnlijk broos en breekbaar, maar in wezen energiek en levenslustig. We hernieuwen de kennismaking en na afloop van de repetitie mag ik boven wat foto's nemen.

DE JUISTE KLEUREN

In de kerk luister ik nog even naar flarden uit het *Grave – animato*, het openingsdeel van Percy Whitlocks *Organ Sonata*, die Jackson hier over drie dagen in zijn geheel zal spelen. Hij zoekt naar de juiste kleuren en legt zijn registraties vast op de nieuwe registratiecomputer. Als ik na een wandeling terugkom, is hij aan het laatste deel, *Choral*, bezig. Een Mahleriaans slot van een sonate die eigenlijk *symfonie* zou moeten heten. Intussen grijp ik m'n kans om een foto te maken van de legendarische *Tuba Mirabilis*, een hogedruk-tongwerk dat horizontaal onder de orgelkast op de rand van het oxaal ligt, en dat Jackson niet schuwt te gebruiken. Engelsen – ook Francis Jackson – hebben patent op het dragen van oude, reeds lang uit de mode zijnde brillen. Maar voor de foto zet hij hem wisselijk af.

De volgende dag ben ik uitgenodigd op zijn cottage in Acklam, bij Malton. Gewapend met een plattegrondje dat mevrouw Jackson me heeft opgestuurd, zoek ik mijn weg door het schilderachtige landschap van de *Yorkshire Dales*. Hier heeft de tijd stilgestaan, lijkt het. Dit is het Engeland

van *On hearing the first Cuckoo in Spring*. Juist als ik me afvraag of ik er al ben, staat Francis Jackson op een hoek te wachten om mij zijn oprit op te leiden. Kwiek draaft hij voor de auto uit. Verbazend, om een emeritus-organist van 78 in loopspas te zien!

Het moet een groot voorrecht zijn om in deze schilderachtige omgeving te leven en te werken. Dat vindt Jackson óók, maar in de winter is het hier aanmerkelijk minder idyllisch dan nu. Hij gaat mij voor naar de *music room*, een uit oude stenen opgebouwd muziekhuisje in de tuin, waar behalve zijn 'componeevleugel' ook een 18e-eeuws orgeltje staat, en een zolder vol muziek.

GEESTELIJKE

"Muziek maken is het enige dat ik altijd heb gewild. Aan mijn moeders kant was er muziek. Haar nicht was de bekende sopraan Elsie Suddaby. Mijn vader en moeder zongen beiden in het kerkkoor van Malton. Thuis

Dr. Edward C. Bairstow (1874-1946), organist en koor-dirigent in York Minster van 1913 tot 1946, en Francis Jackson's leraar.

zongen we liederen en luisterden we veel naar muziek. De radio en de grammofoon waren in opkomst. Mijn moeder had graag gewild dat ik geestelijke werd, maar dat heb ik niet één moment serieus overwogen. De klank van het *full swell* van het orgel in

Biografie

Francis Jackson werd op 2 oktober 1917 geboren in Malton, Yorkshire. Van 1929 tot '33 zong hij mee als chorister in het koor van York Minster en kreeg hij orgellessen van E.C. Bairstow. In juli 1937 werd hem de *Limpus Prize* toegekend omdat hij de hoogste cijfers bezat voor orgelspel. In hetzelfde jaar behaalde hij de *Bachelor of Music*-graad aan het college van Durham. Op zestienjarige leeftijd werd hij organist van de parochiekerk in zijn geboorteplaats. Nadat hij onder de wapenen was geweest, volgde hij in 1946 Bairstow na diens overlijden op als organist en koor-dirigent van York Minster.

Hij verzorgde talloze orgelrecitals in Engeland en Ierland, Duitsland, Frankrijk, Italië, Hongarije, Zwitserland en Denemarken. Zeven maal ging hij op tournee naar Amerika en Canada, twee maal naar Australië. Daarnaast gaf hij veel concerten voor de BBC en nam hij lp's en cd's op.

Ook als componist was hij actief; op zijn naam staan over de 100 werken voor koor, orgel, symfonieorkest en kamermuziekensembles, waaronder een symfonie, de *Ouverture 'Brigantia'* voor orkest en een concert voor orgel, strijkers, pauken en celesta (1985).

In 1957 ontving hij van de universiteit van Durham de doctorstitel. In 1982 ging hij met pensioen en ontving de titel *Organist Emeritus* van York Minster. Sindsdien wijdt hij zich aan het componeren, het geven van concerten en het opnemen van cd's. Zo nam hij het complete orgelwerk van Bairstow op en legde hij voor Prioory zijn eigen orgelcomposities vast.

In 1996 voltooide hij de door Sir Edward Bairstow begonnen autobiografie *Blessed City - The Life and Works of Edward C. Bairstow 1874-1946*. Uitgever William Sessions Ltd., York, ISBN 1 85072 182 3.

Foto uit collectie Francis Jackson

York Minster – een opwindender klank bestaat er niet! – hield me in zijn greep en vanaf dat moment wilde ik niets liever dan organist worden. Ik bleek muzikaal talent te hebben, dus zochten mijn ouders contact met Dr. Bairstow, mijn geachte voorganger in York Minster. Mijn stem beviel hem wel, en ik mocht in het koor komen zingen. Daarnaast gaf hij me piano- en orgellessen. Bairstow was zo'n toegewijd musicus! Hij was het die me duidelijk maakte wat muziek allemaal inhield en waar ze voor bedoeld was. Zijn enthousiasme was aanstekelijk. Hij had een strak schema van de vroege ochtend tot de late avond. Het grootste deel van zijn tijd besteedde hij aan het lesgeven, waar hij het meeste plezier aan beleefde. Hij had een groot aantal leerlingen. Zijn lessen waren allesomvattend, in mijn ogen was hij uniek in het aanduiden wat een muziekstuk te zeggen had. Als je een stuk op het orgel voorspeelde, moest je ook de juiste

klankkleur uitkiezen die erbij hoorde, het leek bijna op orkestreren. Je ziet dat ook in zijn koorwerken: hij benadert de gevoelswaarde van de tekst heel dicht in zijn muziek. Voor elk woord dat nadruk behoeft, vindt hij een bijpassend akkoord.

Op mijn vijftiende wisselde mijn stem en ging ik van 't koor af. Omdat er al een assistent-organist was, werd ik Bairstows – onbetaalde – tweede assistent. Zo kreeg ik – als beiden weg waren – de kans een dienst te spelen. Al gauw daarna werd ik organist van de kerk in mijn woonplaats Malton, waar ik ook het koor dirigeerde.”

RAVEL FAVORIET

”Vrijdag was mijn vaste lesdag in York. 's Morgens deed ik theorie en na de evensong kreeg ik orgelles. Ik werkte vanuit Bairstows methode 'Harmonie en contrapunt', die toen nog in manuscript was. Hij was zó goed van vertrouwen dat hij ons de handgeschreven hoofdstukken zomaar uitleende! Ik ben nog steeds blij dat ik het strikte contrapunt bij hem heb gestudeerd. Voor piano leerde ik alle 24 preludes en fuga's van Bach, enkele Beethoven-sonates, Schumann en later Debussy en Ravel. De laatste is nog altijd mijn favoriete componist. Maar ik ben ook dol op de Engelse *dance bands*, hoor!

Toen ik met orgel begon, deed ik eerst de 'acht kleintjes' van Bach en vervolgens Bachs *Preludium en fuga in G-dur*. Dat is mijn 'lijfstuk' geworden. Geen enkel preludium en fuga is zo *tricky* als de G-dur, en het plaveide de weg naar alle andere preludia en fuga's van Bach.”

In die tijd was Francis Jackson elke woensdag van 1.15 tot 2.00 uur 'p.m.' aan de radio gekluisterd om het wekelijkse orgelconcert van G.D. Cunningham te horen. Je zou kunnen zeggen dat Cunningham als Francis Jacksons 'tweede orgelleraar' fungeerde. ”Door hem leerde ik het meeste repertoire kennen. Als er een stuk bij was dat me beviel, ging ik dat twee dagen later meteen bij Banks in York kopen als ik daar les had.”

Foto uit collectie Francis Jackson

Francis Jackson bij het behalen van zijn 'Bachelor of Music'-graad aan de universiteit van Durham, 29 juni 1937.

Hield u van Cunninghams spel?

”O, zeker! Zijn spel was zeer efficiënt en correct, het had iets te zeggen. Hij speelde niet zomaar dóór. In onze

dagen wordt er – vind ik – te snel gespeeld, in de hoop daarmee spanning op te roepen. Maar dát is niet de manier om spanning te creëren. Cunningham bracht er ook spanning in, maar op een logische en integere manier.”

Ik begrijp wat hij bedoelt. Toen we de voorgaande avond na het repeteren de Minster verlieten, namen enkele jonge organisten 'bezit' van het orgel en werd er een virtuoos stuk van Dupré over onze hoofden uitgestort. Het orgel klonk op slag totaal anders en van ontroering was geen sprake meer.

OORLOG

Toen in 1940 de Tweede Wereldoorlog uitbrak, moest Jackson onder de wapenen en werd hij naar Egypte gerecruteerd. Een heel jaar raakte hij geen toetsenbord aan, tot hij in Cairo in een officiersclub een piano aantrof. Kort daarna kreeg hij een accordeon te pakken waar hij zichzelf wegwijs op maakte. Met smaak memoreert hij hoe hij er de mars *Under the double eagle* op speelde. In 1944 werd hij in Italië gestationeerd. Daar, in San Vito, componeerde hij een *Impromptu* ter

Foto uit collectie Francis Jackson

Kort na zijn benoeming als organist/koördirigent aan de speeltafel van York Minster.

Met Marcel Dupré in Meudon, april 1971, zes weken voor Dupré's overlijden.

Rechts: met George Thalben-Ball, tijdens het galaconcert dat ter gelegenheid van diens 90e verjaardag werd gegeven op 18 juni 1986 in de St. Michael's Church, Cornhill, Londen.

ere van de 70e verjaardag van zijn leermeester, zonder trouwens over een klavier te beschikken. In september 1945 kwam hij terug, zonder zijn vaderland in die vijf jaar te hebben gezien.

Begin 1946 werd Bairstow in het ziekenhuis opgenomen vanwege een longkwaal. Een maand voor zijn overlijden (1 mei 1946) werd Jackson tot assistent benoemd. In oktober van dat jaar volgde hij zijn leermeester op als dirigent en organist van York Minster. Hij bouwde het koor, dat geleden had onder de oorlogsomstandigheden, weer op en werd steeds vaker gevraagd concerten te geven. Zo'n twintig maal ging hij op tournee, en regelmatig werd zijn spel op de plaat vastgelegd. Daarnaast componeerde hij; naar eigen zeggen een moeizaam proces, dat niettemin in 110 opusnummers resulteerde.

COMPOSITIES

Jacksons eerste opus, een kwartet, ontstond in 1937 als examenstuk voor het behalen van zijn *Bachelor of Music*-graad. Er volgden liederen, orkestwerken, orgelwerken waaronder een viertal sonates, en natuurlijk veel kerkmuziek. Desondanks meent hij:

"Ik ben nooit een bijzonder vruchtbaar componist geweest. Het kost me

veel tijd om op gang te komen en ik moet er lang op broeden. Vreemd, ik weet niet wat iemand drijft om te willen componeren, ik wilde het in elk geval altijd. Maar het kostte me vele jaren om erachter te komen hoe je dat op een behoorlijke manier doet. Bairstow probeerde me, in navolging van Stanford, in de stijl van bepaalde componisten te laten schrijven, maar dat had geen kans van slagen. Was het me wèl gelukt, dan had ik misschien sneller kunnen werken, maar ik moest m'n eigen weg daarin vinden. De meeste muziek heb ik in opdracht geschreven."

Zijn orgeloeuvre heeft hij inmiddels digitaal voor de microfoon vastgelegd; het zal over enige tijd bij Priory op cd verschijnen.

Zijn er in uw muziek overeenkomsten met Bairstow?

"Ik kan dat zelf niet beoordelen maar het valt anderen wel op. Ik denk natuurlijk aan de dingen die ik bij hem geleerd heb, bijvoorbeeld om een stuk voortdurend in beweging en in ontwikkeling te houden, en niet aldoor te stoppen, zoals Franck bijvoorbeeld in zijn 'Fantasie in A' doet. Bairstow vond dat storend, en je komt dat in zijn stukken dan ook vrijwel niet tegen."

Jackson is niet zo te spreken over de

hedendaagse Britse avant-gardecomponisten. "Ik vind het erg moeilijk daar iets genietbaars in te horen. Het leven is niet lang genoeg om te proberen daar iets moois in te ontdekken. Er is genoeg muziek die wèl te waarderen is. Niet dat ik nooit heb geëxperimenteerd, maar ik ondervond dat het niet vruchtbaar was en kon het niet tot een goed einde brengen omdat ik voelde ontrouw aan mezelf te zijn."

Wat is uw 'modernste' compositie?

"Eén keer heb ik – en ik weet nòg niet waarom – alles opgeschreven wat mij in gedachten kwam, zelfs als het wanklanken opleverde. Dat was in mijn vierde orgelsonate. Ik heb het min of meer zo gelaten – ik denk dat het zeker waarde heeft – maar dit is het meest wrange stuk dat ik geschreven heb. Waarschijnlijk wilde ik me op dat moment afkeren van het schrijven van stukken die tē plezierig in het gehoor lagen. Ik had angst om mezelf te herhalen, daarom keerde ik me van mijn eigen stijl af. Misschien kun je dat een experiment noemen." We hebben het nog over de heroriëntatie op het mechanische orgel, die ook aan Engeland niet voorbij is gegaan, en waarvan hij een groot propagandist was. Over de invoering van een nieuwe liturgie in York Minster,

Het koorgestoelte en het orgel van York Minster.

waar hij niet gelukkig mee was. En over die keer dat de koningin een concert van hem in de Minster bijwoonde, en na het eerste nummer opstond om de kerk te gaan bekijken...

De liefde van zijn kinderen ligt bij een ander soort muziek, maar zijn kleinkinderen zijn in York op het koor, en zo wordt de traditie voortgezet.

"Ik ben een bevoorrecht mens, dat ik zoveel jaar in de inspirerende omgeving van de Minster heb mogen werken", besluit hij, en zijn glimlach straalt intense tevredenheid uit.

De volgende dag is hij om zes uur 's avonds alweer in de Minster om er te studeren. Hij 'heeft' de kerk tot elf uur. Weer neemt hij uitvoerig de omvangrijke hoekdelen van Whitlocks *Sonata* onder handen. Ik leer het stuk gaandeweg steeds beter kennen. Registraties worden nog verder verfijnd, overgangen worden zorgvuldig uitgeregistreerd, en terwijl een Japanner me komt vragen of het een *pipe organ* is waar dat geluid uit komt, tovert Jackson de schoonste klanken uit zijn instrument. Als ik na het avondeten nog even langs de ingang van het zuidertranssept loop, daveren achter gesloten

deuren juist de slotmaten van Bairstows *Prelude in C* door de kerk. Jackson laat de Tuba Mirabilis weer vrolijk schallen. Een stel zit op de stenen treden zichtbaar te genieten van dit voorproefje voor het concert. De lawaaierige uitgangsgeluiden op straat en de majestueuze orgelklanken vormen een onwezenlijk contrast.

Dan is daar het recital. Drie stukken

In zijn bloementuin in Acklam.

Foto: Gerco Schaap

van Bairstow en de lange, vierdelige *Sonata* van Whitlock. Het is voor het eerst dat hij dit werk in zijn geheel voor publiek speelt. Een programma voor liefhebbers vooral. Het verwoorden van alle indrukken zou vele pagina's in beslag nemen. Het voornaamste is, dat alle fragmenten die dezer dagen in de Minster voorbij kwamen, nu als puzzelstukken op hun plaats vallen. Op elke vraag is een antwoord gevonden, de symfonie is compleet. Na het lang aangehouden *pianissimo* C-accord is het een moment doodstil. Dan klinkt in de eeuwenoude kathedraal een hartverwarmende oavatie op, die door de concertgever beneden, onder 'zijn' orgel, dankbaar in ontvangst wordt genomen. "You were all at my side" ["jullie waren allemaal naast me"], vertrouwt hij zijn naaste familieleden en enkele gasten even later in besloten kring toe.

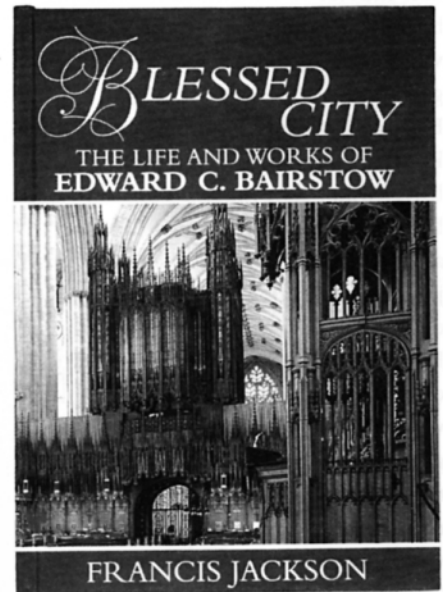

Foto: Gerco Schaap

In augustus geeft Dr. Francis Jackson twee concerten in ons land met twee geheel verschillende programma's. Op donderdag 14 augustus concerteert hij op het Walcker-orgel van de Martinikerk in Doesburg met werken van Mendelssohn (*Sonata V*), Bairstow (*Sonate in Es*), Whitlock (*5 Short Pieces & Sortie*), Wolstenholme (*Allegretto*), Guilmant (*Grand Choeur in Es*) en hemzelf.

Op zondagmiddag 17 augustus bespeelt hij het Maarschalkerveerd-orgel in de Kathedraal te Utrecht (aanvang 15.00 uur). Op zijn programma staan dan werken van Bairstow (*Prelude in C*), Schumann (*Canon in b*), Peeters (*Suite Modale*), Whitlock (*2 delen uit Sonate in c*), Jongen (*Chant de Mai*) en hemzelf (*Toccata, Chorale & Fugue op. 16*).

